

**Tilastokeskus
Statistikcentralen
Central Statistical Office of Finland**

1984

Tiedustelut - Förfrågningar

Mikael Åkerblom
Puh. (90)58001

Päiväys - Datum

25.6.1984

Sarja ja nro - Serie och nr

KO 1984:8

KOULUTUS JA TUTKIMUS
UTBILDNING OCH FORSKNING

KORKEAKOULUNOPETTAJIEN AJANKÄYTTÖ VUONNA 1983

KORKEAKOULUNOPETTAJALLA PITKÄ TYÖVIIKKO

Korkeakoulunopettajan keskimääräinen normaaliksi katsottava työviikko vaihtelee 42-47 tunnin välillä. Tämä on laskettu koko vuoden ajankäytön perusteella. Jos vain lukukauden aikana tehty työ otetaan huomioon, on työtunteihin lisättävä noin 3-5 tuntia. Työtunneista keskimäärin noin 4 tehdään viikonloppujen aikana. Professoreilla on muita hieman pitempi työviikko. Tulokset ovat melko lähellä esim. Norjassa vuonna 1982 tehdyn ajankäyttötutkimuksen tuloksia.

PUOLET ASSISTENTTIEN TYÖAJASTA TUTKIMUKSEEN

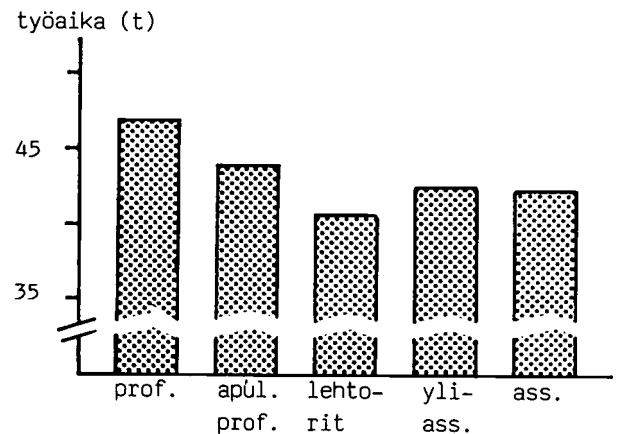
Assistenttien korkea tutkimusosuus johtunee lisensiaatti- ja väitöskirjatyöstä, jonka osuus tutkimustyöstä on lähes puolet. Vaikka tutkimustyö ei varsinaisesti kuulu lehtorin virkavelvollisuuksiin, menee kuitenkin runsas viidennes lehtoreiden työajasta tutkimukseen. Muun toiminnan (mm. yleishallinto, asiantuntijatehtävät) osuus professoreiden työajasta on suhteellisen korkea, mikä vaikuttaa tutkimusosuuteen.

TUTKIMUSTOIMINNAN OSUUS VUOTUISESTA TYÖAJASTA KORKEIN LUONNONTIETEISSÄ JA LÄÄKETIETEISSÄ, ALHAISIN HUMANISTISISSA TIETEISSÄ

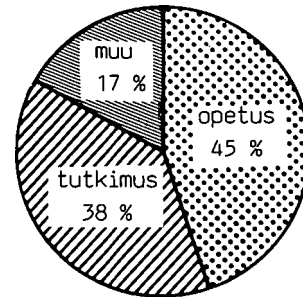
Taulukko 1 Korkeakoulunopettajien vuotuisen työajan jakautuminen opetukseen, tutkimukseen ja muuhun toimintaan vuonna 1983 tieteenaloittain

Tieteenala	Opetus	Tutkimus	Muu	Yhteensä
	%	%	%	%
Luonnontieteet	40	45	15	100
Tekniikka	44	38	18	100
Lääketieteet	39	45	16	100
Maat. metsätieteet	41	33	26	100
Yhteiskuntatieteet	49	35	16	100
Humanist. tieteet	53	30	17	100
Yhteensä	45	38	17	100

Kuvio 1 Korkeakoulunopettajien vuotuinen keskimääräinen viikottainen työaika virkaan kuuluvissa tehtävissä vuonna 1983

Kuvio 2 Korkeakoulunopettajien vuotuisen työajan jakautuminen opetukseen, tutkimukseen ja muuhun toimintaan vuonna 1983

Taulukko 2 Korkeakoulunopettajien vuotuisen työajan jakautuminen opetukseen, tutkimukseen ja muuhun toimintaan vuonna 1983 virkaryhmittäin

Virkaryhmä	Opetus	Tutkimus	Muu	Yhteensä
	%	%	%	%
Professorit	42	31	27	100
Apulaisprofessorit	48	36	16	100
Lehtorit, apul.op.	65	23	12	100
Yliassistentit	43	43	14	100
Assistentit	33	53	14	100
Yhteensä	45	38	17	100

TUTKIMUSTOIMINTA VILKASTUU HUOMATTA- VASTI LUKUKAUSIEN ULKOPUOLELLA

Tutkimustoiminnan osuus on lukukausien aikana keskimäärin noin 1/3, lukukausien ulkopuolella noin puolet. Opetustoiminnan osuudet ovat päinvastaiset, lukukausien aikana noin puolet, lukukausien ulkopuolella 1/3. Muun toiminnan osuus on suurin piirtein sama koko vuoden ajan paitsi heinäkuussa, jolloin se lomien vuoksi tilapäisesti laskee.

TUTKIJAKOULUTUKSEEN LIITTYVÄN TYÖN OSUUS PIENI

Taulukossa 3 on tarkemmin esitetty työtuntien jakautumista eri osatoimintoihin. Tutkijakoulutukseen liittyvää työtä on professoreilla keskimäärin 4 tuntia viikossa, apulaisprofessoreilla 2 tuntia viikossa. Muilla opettajaryhmillä on melkein yksinomaan perusopetukseen liittyvää työtä.

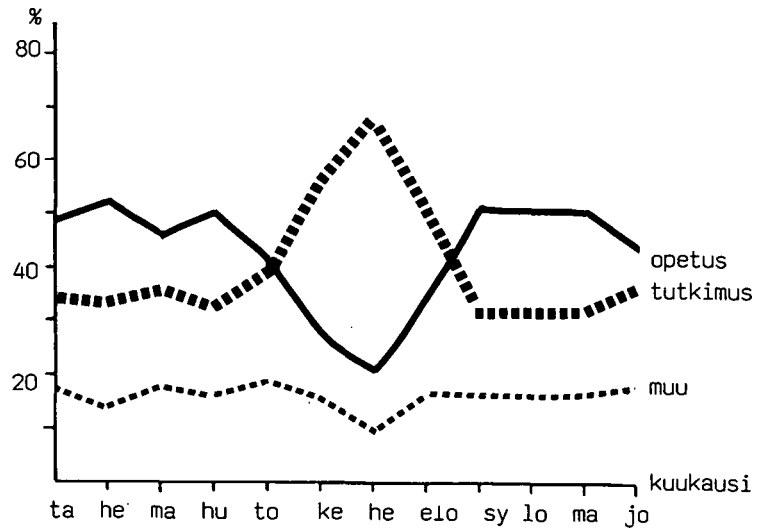
KORKEAKOULUNOPETTAJA KÄYTTÄÄ KESKI- MÄÄRIN 6-7 TUNTIA AIKAA VIIKOSSA ITSENSÄ KOULUTTAMISEEN

Itsensä kouluttaminen, johon mm. kuuluvat tieteellisiin kokouksiin osallistuminen ja niihin liittyvä valmistelutyö sekä tieteellisten aikauslehtien lukeminen, on kuten taulukosta ilmenee, ajankäyttötutkimuksen tulosten esittelyssä jaettu tasan opetukseen ja tutkimukseen. Itsensä kouluttamiseen käytetty aika on melkein sama eri virkaryhmissä.

NAISTEN TUTKIMUSOSUUS PIENEMPI KUIN MIESTEN

Tutkimustyön osuus naisten työtunneista on alhaisempi kuin miesten osuus kaikissa virkaryhmissä. Tieteenaloittain tarkasteltuna ero on suurin yhteiskuntatieteissä ja humanistisissa tieteissä. Naimisissa olevilla naisilla on suurin piirtein sama tutkimusosuus kuin naimattomilla. Naimisissa olevilla miehillä on sen sijaan alhaisempi tutkimusosuus kuin naimattomilla. Lasten lukumäärä ei alenna naisten tutkimusosuutta.

Kuvio 3 Korkeakoulunopettajien työajan jakautuminen opetukseen, tutkimukseen ja muuhun toimintaan eri kuukausina

Taulukko 3 Virkaan liittyvien vuotuisten työtuntien jakautuminen keskimäärin viikossa toiminnottain vuonna 1983

Toiminto	Prof.	Apul. prof.	Lehto-rit	Yli-ass.	Ass.
Perusopetuksen valmistelu	4,5	6,8	8,7	5,5	3,4
Perusopetuksen antaminen	3,1	3,9	8,8	3,8	3,1
Muu perusopetukseen liittyvä työ	5,0	5,6	5,2	5,1	3,7
Tutkijakoulutukseen liittyvä työ	4,1	2,0	0,5	1,1	0,4
Itsensä kouluttaminen	3,0	2,9	3,2	2,8	3,5
Opetus yhteensä	19,7	21,2	26,4	18,3	14,1
Lisensiaatti- ja väitöskirjatyö	0,4	1,5	2,2	5,5	11,0
Muu tutkimus	11,1	11,4	3,9	9,9	7,8
Itsensä kouluttaminen	3,0	2,8	3,2	2,7	3,5
Tutkimus yhteensä	14,5	15,7	9,3	18,1	22,3
Kokoukset	2,8	1,5	1,0	1,1	0,6
Asiantuntija-tehtävät	4,2	2,2	0,9	1,0	0,7
Muut tehtävät	5,9	3,4	2,9	4,1	4,5
Muu yhteensä	12,9	7,1	4,8	6,2	5,8
Työtunnit yhteensä	47,1	44,0	40,5	42,6	42,2

NUOREMMILLA KORKEAMPI TUTKIMUSOSUUS

Kaikissa virkaryhmissä assistentteja lukuunottamatta on tutkimustoiminnan osuus työtunneista vanhemmissa ikäluokissa pienempi kuin nuoremmissa. Tutkimusaktiivisuus näyttää siis vähenevän iän myötä.

Taulukko 4 Tutkimusosuudet työtunneista virkaryhmittäin ja ikäryhmittäin

	Alle 30 v		30 - 39 v		40 - 49 v		50 v tai yli	
	Tutkimus- osuus %	lkm	Tutkimus- osuus %	lkm	Tutkimus- osuus %	lkm	Tutkimus- osuus %	lkm
Professorit	-	-	36	100	31	254	29	248
Apulaisprofessorit	33	6	41	155	34	206	31	90
Lehtorit	18	37	27	321	23	237	14	123
Yliassistentit	37	21	45	76	43	44	30	11
Assistentit	53	353	53	619	50	148	52	14
Yhteensä	49	417	43	1 271	33	889	26	486

TOIMISTOHENKILÖKUNNAN PUUTE SEKÄ HALLINTOTEHTÄVÄT AJANKÄYTTÖÄ HAITTAAVIA TEKIJÖITÄ

Korkeakoulunopettajien mielestä mm. seuraavat tekijät vaikuttavat haitallisesti ajankäyttöön ja siten myös tutkimusmahdollisuuksiin:

- TOIMISTOHENKILÖKUNNAN PUUTE: Korkeakoulunopettajat joutuvat itse kirjoittamaan tutkimusraportteja puhtaaksi sekä suorittamaan muita rutiinitehtäviä, jotka soveltuisivat paremmin toimistohenkilökunnalle.
- HALLINTO: Etenkin tutkinno uudistus on tuonut mukanaan uusia hallinto- ja suunnittelutehtäviä, jotka vievät entistä enemmän aikaa muilta toiminnoilta.
- PÄIVITTÄISET TEHTÄVÄT HETEROGEENISIA: Tämä haittaa keskittymistä varsinkin tutkimustoimintaan.
- LEHTOREIDEN SUURI OPETUSVELVOLLISUUS: Vaikka tutkimus ei kuulu lehtoreiden virkavelvollisuuksiin, lehtorit haluaisivat tehdä enemmän tutkimustyötä. Tähän ei kuitenkaan ole aikaa opetuksen ohella.

AJANKÄYTTÖTUTKIMUS

Yllä esitetyt korkeakoulunopettajia koskevat ajankäyttötiedot perustuvat Tilastokeskuksen korkeakoulun henkilöstöä koskevaan ajankäyttötutkimukseen. Ajankäyttötutkimus liittyy korkeakouluja koskevan tutkimustilaston laatimiseen. Ajankäyttötutkimuksen tavoitteena oli selvittää korkeakoulujen opetus- ja tutkimusvirkoihin liittyvien työtehtävien jakautumista eri toimintoihin vuonna 1983. Tutkimuksen piiriin kuuluivat kaikki tutkimus- ja opetusvirat (professorit, apulaisprofessorit, lehtorit, yliassistentit, assistentit, laboratorioinsinöörit, amanuenssit, muut tutkijat). Virkoihin liittyvä koko vuoden 1983 ajankäyttö selvitettiin viikkoa koskevalla ajankäyttötutkimuksella niin, että virat jaettiin 50 ositteeseen, suurin piirtein yksi osite jokaista vuoden 1983 viikkoa kohti. Ajankäyttötiedot kerättiin viikottain ao. viikon ositteeseen kuuluvien virkojen hoitajilta. Kyselylomakkeet lähetettiin noin 5 500 viran tai toimen hoitajalle. Vastauksia tuli 3 786 eli 69 %. Korkeakouluittain ja virkaryhmittäin tarkasteltuina ei vastausprosentteissa ollut suuria eroja. Vastausprosentti oli suurin piirtein sama kuin vastaavanlaisissa tutkimuksissa Hollannissa ja Yhdysvalloissa. Vastaaajista oli noin 66 % viran- tai toimenhaltijoita, muut viransijaisia tai virkaatekeviä. Jakautuma virkaryhmittäin käy ilmi taulukosta 5.

Taulukko 5 Ajankäyttötutkimuksen tietoihin sisältyvät virkojen ja tointen hoitajat

Virkanimike	Kyselyjä lähetettiin	Kyselyyn vastasi		Ajankäyttötietoihin sisältyvät x)
		lkm	%	
Professorit	875	655	74,9	602
Apulaisprofessorit	698	499	71,5	458
Lehtorit	1 290	843	65,3	719
Yliassistentit	229	165	72,1	152
Assistentit	1 882	1 240	65,9	1 134
Laboratorioinsinöörit	174	130	74,7	118
Amanuenssit	175	127	72,6	110
Muut tutkijat	170	127	74,7	117
Yhteensä	5 493	3 786	68,9	3 410

x) Kaikista vastanneista ei erilaisten lomien yms. syiden takia saatu ajankäyttötietoja.

Seuraavalla sivulla esitetään eräitä vastanneita koskevia tietoja kuten professoreiden ikäjakautuma ja assistenttien koulutus.

PROFESSORIT SUHTEELLISEN NUORIA

Neljännes professoreista ja puolet apulaisprofessoreista on alle 45-vuotiaita. Professorikunta on Suomessa nuorempaa kuin muissa pohjoismaissa.

Taulukko 6 Professoreiden ja apulaisprofessoreiden ikäjakauma

Ikäryhmä	Professorit	Apulaisprofessorit
	%	%
30 - 34	0,8	1,7
35 - 39	8,4	16,0
40 - 44	17,0	30,3
45 - 49	22,5	24,1
50 - 54	19,9	13,6
55 - 59	16,2	7,5
60 tai yli	<u>15,2</u>	<u>6,8</u>
	100,0	100,0

KOLMANNES ASSISTENTEISTA TOHTOREITA LUONNONTIETEELLISILLÄ ALOILLA

Assistenttien koulutustaso on korkein luonnontieteissä. Lähes 70 % toimenhaltijoista ja noin kolmannes viransijaisista on tohtoreita tai vähintään lisensiaattitutkinnon suorittaneita. Tekniikan alalla taas vastaavat luvut ovat 20 % ja 3 %. Tekniikan alan assistenteista, jotka toimivat viransijaisina tai virkaatekevinä taas melkein 40 % on ilman tutkintoa.

Taulukko 7 Assistenttien koulutuksen jakautuminen asteittain eri tieteenaloilla

Tieteenala	Ylioppi- laat tms.	Alempi kand. aste	Ylempi kand. aste	Lisensi- aatti- tutk.	Tohto- rit	Yhteensä	
	%	%	%	%	%	%	lkm
Luonnontieteet							
Toimenhaltijat	0	-	29	38	33	100	259
Viransij. ja virkaatek.	6	8	54	24	8	100	144
Tekniikka							
Toimenhaltijat	-	-	79	18	3	100	114
Viransij. ja virkaatek.	39	4	54	2	1	100	93
Lääkettä							
Toimenhaltijat	-	3	59	17	21	100	137
Viransij. ja virkaatek.	12	6	74	3	5	100	84
Maa- ja metsätaloustieteet							
Toimenhaltijat	4	-	57	18	21	100	28
Viransij. ja virkaatek.	27	-	73	-	-	100	15
Yhteiskuntatieteet							
Toimenhaltijat	-	-	48	43	9	100	120
Viransij. ja virkaatek.	11	6	68	11	4	100	106
Humanistiset tieteet							
Toimenhaltijat	-	-	47	39	14	100	75
Viransij. ja virkaatek.	-	15	68	14	3	100	65
Yhteensä							
Toimenhaltijat	6	3	54	23	14	100	1 240
Viransij. ja virkaatek.	0	1	48	31	20	100	733
Viransij. ja virkaatek.	14	7	62	12	5	100	507